

Смалько Людмила. Английская детская литература: современные тенденции и нарративные стратегии. В этом исследовании сделана попытка определить основные тенденции развития современной детской литературы вообще и английской в частности, а также охарактеризовать те нарративные средства и стратеги, которые авторы используют в современных произведениях для детей. Определены специфические черты литературы для детей в контексте жанровой классификации на основе аналитико-синтетических методов научного исследования и принципов структурной нарратологии. Эти особенности рассматриваются с точки зрения тематики, мотивов, жанров и выбора литературных персонажей. Было установлено, что современные авторы детской литературы отдают предпочтение форме, стилистическим средствам и способам представления художественного материала. Доказано, что современная детская литература характеризуется увлекательной тематической насыщенностью и большим разнообразием жанровых слоев. Тексты детской литературы отмечаются оригинальностью композиционных форм, новейшими захватывающими нарративными стратегиями и поражают своей простотой и доминированием действия и персонажей в действии. Акцент сделан на новизне тем, таких как насилие, ужасы, война, отчуждения, а также на формах повествования, цель которых не только развлекать детей, но и давать им знания об основах жизни, формировать у них способности противостоять тем вызовам, какие ожидают их в будущем, пробудить у детей интерес к чтению в современном компьютеризованном мире.

Ключевые слова: детская литература, жанр, нарратология, нарративная (повествовательная) стратегия, фэнтези, фантастика, литература в жанре «меш-ап», тема.

УДК 801.7:821.11;811.152.1-2

Ольга Смольницька

ПЕРЕКЛАД КОНЦЕПТІВ СВІТСЬКОЇ ЛІРИКИ ВИБРАНИХ ДЕРЖАВНИХ ДІЯЧОК ЄВРОПИ (X–XVI СТ.) (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛО- І ГЕЛЬСЬКОМОВНОЇ ПОЕЗІЇ)

У контекстуальному зрізі проаналізовано мотиви і символи, спільні для світської лірики державних діячок переважно Англії та Ірландії (X–XVI ст.). Здійснено поетологічний, мікроконтекстуальний, перекладознавчий, культурологічний аналіз. Уперше українською мовою перекладені вибрані поезії Єлизавети I Тюдор, ірландських авторок-аристократок, розглянуто анонімний жіночий фольклор Шотландії. Зіставлено засади лірики Єлизавети Англійської і Марії Стюарт. Для виокремлення культурної тяглості порівняно лірику останньої поетеси з творчістю шотландських авторок на прикладному матеріалі жіночих пісень. З метою компаративного аналізу досліджено проблеми гендерної рівності та ставлення до шлюбу на прикладі Жінки з Бату («Кентерберійські оповідки» Чосера) як показової героїні свого часу, лідера й талановитої оповідачки і зіставлено з лірикою королев Ірландії (Гормлайт) і Шотландії (Марії Стюарт). Наведено контекст ірландських скел, де героїні мають поетичний хист і право на самовираження. Стаття має теоретичний і практичний характер.

Ключові слова: переклад, поетеса, жінка-лідер, Єлизавета Англійська, Марія Стюарт, Гормлайт.

Постановка наукової проблеми та її значення. У полі зору сучасних українських студій постають лінгвістичні, культурологічні, перекладознавчі та поетологічні дослідження гендерних питань: на рівні макро- і мікроконтекстуалістики розробляються проблеми складного самовідтворення в жіночій поезії індивідуальності авторки. Проте необроблений і ще неаналізований матеріал шарів жіночої поезії Середньовіччя, Відродження та Бароко вимагає глибшого дослідження, а передусім – перекладів українською мовою для ілюстрацій. Зокрема, це стосується давньо- і середньоірландської, анонімної шотландської поезії, а також лірики аристократок і монархинь Англії та Шотландії. Отже, тексти недостатньо розкритих (або взагалі не розкритих) в Україні через ідеологічні причини джерел передбачають вимоги для нового перекладознавства.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблеми жіночого лідерства, релігійності, божественного обрання, права на владу та численні інші питання аналізують із широким залученням світового контексту (зокрема, в українських студіях – порівнянням жінок-поетес і

водночас політичних лідерів). Відтак, гендерні проблеми в ліриці Марії Стюарт розробляють І. Кашникова, М. Новикова, М. Стогній, С. Трош [6] та ін. Цікаві роздуми на цю тему – з огляду на об'єктивні причини і наслідки в конкретному контексті – наводить М. Стріха. Зважаючи на це, намічені та розвинуті теми варто розглянути в різних аспектах, під іншим кутом зору, беручи до уваги теоретичне і практичне значення. Водночас у пропонованому дослідженні треба звизити тематику, оскільки гендерна проблематика широко висвітлена в українських студіях 1990-х рр. (О. Забужко, Н. Зборовська, С. Павличко, М. Рубчак та ін.) і активно досліджується досі (Т. Заїка, О. Кісь та ін.). Тому в полі нашого зору є саме творчий аспект фемінінного лідерства.

Якщо розглядати видатних жінок (уславлених за життя прямою діяльністю, наприклад, дипломатичною, організаторською або меценатською) саме як поетес, то згадуються численні особи – від античної Сафо (Сапфо) до сербської черниці XIV ст. Євфимії, авторки «Прославлення князя Лазаря». Лірика багатьох поетес античності, Середньовіччя і Проторенесансу має часто релігійний або панегіричний характер. Проте стаття присвячена звуженій тематиці – світській (або відносно світській, оскільки в означений період сакральне і профанне часто переплетені) поезії вибраних західноєвропейських політичних діячок X–XVI століть.

Мета статті – порівняти самопрезентативні засади у ліриці конкретних жінок-лідерів. Зазначимо, що за життя видатні діячки були відомі передусім як лідери, а не мисткині, а їхня творчість сприймалася ними і оточенням часто як супровідне заняття. Проте сучасність пропонує розглядати цих жінок саме як непересічних письменниць.

Поставлена мета вимагає розв'язання таких **завдань**: 1) для компаративного підходу проаналізувати образ Жінки з Бату у Дж. Чосера, зіставивши з відповідними поглядами в поезії ірландської королеви Гормлайт (X ст.) і Марії Стюарт (Марії Шотландської, далі – МС чи МШ); 2) порівняти поезію популярних у мистецтві жінок-лідерів: МС і Єлизавети I Англійської Тюдор (далі – ЄА), а також кельтських поетес давніх часів (зокрема й фольклорні твори), виокремити тяглість.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Асоціації з поетесами високих кіл досить плідні й часто стосуються періоду Відродження. Тут можна назвати і Маргариту Наваррську («Королеву Марго» в О. Дюма), яка писала вірші, проте вони не дійшли до сьогодні (або ж, як часто бувало в аристократів, стали відомими анонімно); і Луїзу Лабе, і багатьох інших. Названих поетес об'єднувало прагнення створювати салони (які тоді так не називалися, але принцип був той самий), залучити широкі зв'язки з інтелектуалами і митцями. Самі ж ці жінки стали найбільш відомими (або ж узагалі відомими) саме як поетки тільки після смерті.

Таким чином, поезія часто не була віддільною від історичної місії і на Сході, і в християнській Європі, зокрема в цьому аспекті не поділялася на жіночу або чоловічу; один із прикладів останньої – лірика Генрі Говарда Суррей, або Суррея (Henry Howard, Earl of Surrey, 1517–1547).

Згадуючи самостійних жінок доби Відродження і часу, який передував цій епосі та майже зливався з нею, можна зазначити, що літературною персоналією для порівняння може виступати героїня «Кентерберійських оповідок» Дж. Чосера – Жінка з Бату, чия яскраву історію (як і «Пролог») переклав М. Стріха. Характеризуючи текст і образ, не слід забувати, що Чосер тривалий час провів в Італії та створював свою книгу як певну конкуренцію з «Декамероном». Жінка з Бату, котра виходила заміж п'ять разів і дозволяла собі вільні стосунки («Пролог», рядки 459–462) [7, 29–30], дотримується сміливих поглядів на жіночу індивідуальність, вважаючи свою статтю незалежною. Г. Блум аналізує цю героїню як певною мірою предтечу шекспірівського Фальстафа² [1, 130] та цікаво розвиває цю тезу. Жінка з Бату –

² Авторка висловлює подяку д. фіз.-мат. н., проф. М. В. Стрісі за корисну пораду звернутися до цієї праці.

вітальна, гротескна (її образ реалістичний, але і згущений водночас, це жінка-філософ, але й виразниця культури тілесного низу), проте, на нашу думку, цей персонаж також яскраво виражає передові ідеї Ренесансу і зміни історико-культурної епохи в Англії, своєрідний перелом. Чосер не випадково наділяє свою героїню оригінальним мисленням, начитаністю, незалежною позицією навіть у фінансах, а головне – красномовством, оскільки інші герої, змагаючись як оповідачі, можуть поставати і досить блідо. Тому вигадана Жінка з Бату (проте списана з конкретної особи, сучасної автору) – творча натура і у ремеслі (вона дуже вправна ткаля і самостійно заробляє), і у володінні словом. Її особливості оповідачки йдуть і з усної традиції (фольклорних бувальщин, примовок тощо), і з прочитаних книг (Біблії, філософських трактатів, куртуазної літератури – певною мірою прообразу сучасного фентезі тощо). Дискусійні моменти, на які провокує слухачів ця героїня, аргументовані прочитаними або прослуханими нею (та іншими героями) текстами. Усе перелічене споріднює Жінку з Бату з аналізованими у статті поетесами вищих кіл.

Англосаксонський та кельтський світи демонструють жінку-лідера, зокрема поетесу. Це і народна (анонімна) традиція: у кельтів дружини кланових вождів і навіть звичайні жінки створювали усні поезії, складні за формою, проте зміст не був жіночим (у сучасному розумінні). Це, зокрема, шотландські *waulking songs* – «пісні праль», наприклад, історична “*Alasdair Mhic Cholla Ghasda*” («Александр, син шляхетного Голли»): «*Александр, сину, о-хо, / Володаря Голли, о-хо, / Я твоїй руці, о-хо, / Більш звитяг довірю, ніж іншому*» [10, 1] (приспів у такт – *o ho*, а в оригіналі кінцевий мікроконтекст – *trom eile*; спільний для гельських мов гойдельської групи корінь означає «другий», «інший»). Цей вірш можна назвати вимогою до чоловіка-лідера. Також відомі численні плачі й інші жанри. Часто ці вірші (точніше, пісні) позначені силою емоцій, вимогливістю і навіть наказовістю ліричної героїні, як-от у пісні “*Coisich, a gùin, hù il ogo*” («Прийди, мій коханий») наводиться заклик до адресата-чоловіка. На слух ці твори звучать як бойові чи мисливські, хоча зміст мають здебільшого побутовий або любовний (а іноді це скоромовки для забавки). Там часто називається конкретний чоловік, проте авторка і лірична героїня анонімні. Таким чином, українська шотландистика має доповнюватися розробкою теми жінки-лідера в клані.

Згадуючи Шотландію як країну, що асоціюється з постаттю МС (попри нешотландське походження і виховання королеви та неприйняття цієї персоналії шотландцями), можна вивести взагалі кельтологічний дискурс у питанні творіння поезії жінками, які мали неабиякий суспільний статус. У цьому плані можна залучити досвід ірландистики. Зокрема, це і героїні ірландських скел (сага): наприклад, мандрівна поетеса (філід) VII ст. Лідан (сага «Історія Лідан і К'урітіра» (“*Comras Liadaine ocus Cuirithir*”) з давньоірландської формою оригіналу перекладено Оленою О'Ліп) – мисткиня, яка реально існувала і, за текстом скели, пішла в черниці; або сіда Федельм Яснокоса; наставниця Кухуліна Скатах; надприродна істота – сіда Сін (сага XII ст. «Жахлива смерть Мирхертаха» (“*Aided Muirchertaig Meic Erca*”) – переклад фрагмента наш. – О. С.), у чій вуста вкладені віршовані монологи. Ця надприродна героїня, зокрема, перелічує свої чарівні вміння, вимагає від короля особливого статусу для себе, тобто виступає і як мисткиня, і як неземна постать, і як претендентка на владу. Призвівши до загибелі коханого, Сін іде в черниці й умирає як звичайна людина. Це класичний приклад конфлікту почуття і обов'язку – помсти Мирхертаху за родичів – й утрата свого безсмертного статусу. Зауважимо, що часто прототипами цих поетес (віртуозів усної традиції) були конкретні постаті.

Показова творчість ірландської королеви X ст. Гормлайт (? – 948, *Gormlraith, Gormflaith* – дослівно «велика (значна, славетна, знаменита) королева», омонім *gorm* означає «синя», «чорна», «темна», «блакитна»). Ця постать варта докладнішого вивчення. На жаль, на сьогодні Гормлайт майже не згадується в кельтологічних розвідках за межами Британських островів. Річ у тім, що саме існування цієї непересічної поетеси донедавна підлягало сумніву.

Тому англомовні дослідники ХХ ст. обережно писали про поезію цієї жінки: «Вірші, приписувані Гормлайт». В оригіналі назва добірки звучить “As me Gormlaith chumas rainn”.

В «Анналах Клонмакнойса» розповідається про короля Ірландії Ньялла³ Чорне Коліно, який керував країною три роки, був одружений з леді Гормфлей (це англійське звучання імені Гормлайт, бо «Аннали...» дійшли до нас лише в перекладі), котра була *«вельми красивою, добродійною і вченою дівою»*. Гормлайт була двічі у шлюбі. Перший чоловік, Кербалл Мак Міріган, король Лейнстера, жорстоко скривдив її, і навіть рідний батько Гормлайт, головний король Ірландії, Фланн Сінна, не захистив дочку. Він не хотів сваритись із зятем і більше турбувався за війну зі скандинавами, які захопили Дублін. Ньялл Глундуб, або Ньялл Дев'яти Заручників, хотів помститися зі своїм військом Кербаллу за Гормлайт. Але королева задовольнилася тим, що чоловік дозволив їй розлучитись і зберегти майно. Кербалл загинув у бою (вороги називаються різні – від данів до своїх ірландців), а Гормлайт вийшла заміж за Ньялла, якого дуже любила. З її віршів можна зрозуміти, що цей шлюб був щасливим. Від нього королева мала сина Домналла, але королевич утонув у дитинстві. Гормлайт склала на його смерть багато плачів. Сам Ньялл був успішним королем і невдовзі став головним королем Ірландії після смерті батька Гормлайт. Після вбивства Ньялла ворогами Гормлайт створила поезію на честь свого чоловіка. У битві біля Дубліна в 917 р. (чи в 919 р.) загинули також брати Гормлайт. Другий шлюб виявився невдалим. Королева була вигнана з дому, покинута друзями і родичами (про їхню невдячність згадується в її віршах) і, як пишуть «Аннали...», *«була рада отримати милостиню від своїх підлеглих»* (про що теж сказано в поезіях). Це не світовий сюжет відомої казки про вигнану королеву, а історичний факт. Обставини трагічної смерті Гормлайт описано в «Анналах...». Королева вмерла від нещасного випадку: їй приснилося (чи, може, від туги за коханим Гормлайт мала галюцинацію), що вона бачить Ньялла. Гормлайт хотіла його наздогнати, але впала на балку свого ліжка, і тисовий кілок пронизав її груди до серця. Королева довго хворіла і вмерла від цієї рани. Цей випадок згаданий і в її поезії під умовним номером XI.

Гормлайт стала реформаторкою ірландської версифікації. Крім того, вона оновила тематику, додавши поезії не епічного, а щирого, навіть інтимного звучання, автобіографізму; водночас ці твори позначені жорстким і несентиментальним світоглядом, виразним нахилом до лідерства та прагненням індивідуального самовизначення. Цю королеву можна назвати ірландською Лесею Українкою.

Кажучи про статус Гормлайт і її самоідентифікацію як особистості загалом та як політичної діячки зокрема, слід зазначити, що в оригіналі наявне полісемантичне слово *bé* [bʲe:], що означає і «жінка», і «господиня» (у конкретному контексті), бо Гормлайт мала на увазі себе як господиню оселі, де лунає учта на честь короля [2, 1–3].

Самовизначення почуттів поетеси виявляється, зокрема, у другій частині доробку (поезія часто ретроспективна, пронизана скорботою за втраченим: коханим чоловіком, статусом): *«Учта звучить королю, / жінці ця радість у дар; / та це – страждання удар, / крик раниць пісню мою. <...> Владарю світу міцного, / Бог дав одвічне життя; / я дорікаю за кривих: / ніжний король вбитий ревний. / Радо б за нього дали / злото товару й скарбів, / хто б це почесно зробив – / щедрість б мою оцінив. / Хто б його викупить зміг? / Ньялл ж-бо мене врятував: / він від набігу звільнив, / дав кілька дюжин корів»* (Гормлайт) (II, строфи 1–5) [2, 5–6]. Ця поезія автобіографічна, матеріалізована (згадано конкретні дії та дари Ньялла: корови і бики були синонімом скарбів у кельтів, як і коні – скела «Викрадення бика з Куальнге» та ін.), водночас у ній наявна виразна католицька символіка. Ця лірика монотеїстична, пронизана християнськими мотивами і символами, апелюванням до гріхів (зокрема, привид Ньялла натякає безутішній удові на зневіру – латин. *acedia*).

³ Транслітерація «Ньялл» умовна, тому що в оригіналі (Niall) апроксимант. Саме ім'я означає «переможець», яке і досі популярне в ірландців. – О. С.

У період вигнання Гормлайт згадує колишню велич свого двору за життя Ньялла: *«Жон двічі по сімдесят / з нами у почті було; / Ньялловий пишим був віз, / гриднів без ліку число. / Латена й Міде дочці / все ж не вони дороги: / Улад миліший мені, / землі його дороги!»* (Гормлайт) (V, 5–6) [2, 9]. Ця конкретика притаманна ірландській літературі й коріниться в стилі саг.

Непорозуміння і конфлікти з новою ріднею (що нагадує ситуацію МС, відображену в текстах МШ) зашифровані в образах із особистого досвіду Гормлайт, які поетичні й водночас заземлені, побудовані на фольклорних прислів'ях і максимах: *«Гончих на ловах не знають – / ще псам не довіряють; / де ще не пізнаний гість – / кожен і скривдить і з'їсть. / Я мовлю, що чорний крук, – / а в Латені білим назвуть; / чи прямо, чи криво іду – / засудять і слід, і ходу. / Верхів'я порожнє гори, / так само – без друга плече, / і черево без немовлят – / усе, що я мовлю стократ. / Картаю скорботний талан, / бо вирвати хочу свій сан, / допоки ні вождь, ані грідь / у мирі не їсть і не спить. / Вірна жона – муж один, / в жінки коханий лиш він, / тож лиш одна дружина / гідна його і єдина»* (VII, 1–5) (Гормлайт) [2, 10–11]. Остання строфа виражає кредо поетеси і її волю на право почуттів (емоційне відстоювання права на почуття до одного чоловіка повторить МС). Так само – прагнення відстояти власний державний статус (як і ЄА та МС). Тут Гормлайт явно наводить антитезу поглядам Жінки з Бату, яка стверджувала в пролозі до своєї оповідки: *«Але оце почула я допіру, / Що більше одного [шлюбного чоловіка. – О. С.] – то понад міру; / Мовляв, Христос у Кані так навчав, / А, значить, і мені Він указав, / Що я не мусила аж н'ять їх брати»* (рядки 9–13) [7, 45], і далі розвиває цю тему, виступаючи опоненткою церковним поглядам. (Звичайно, контакту між аналізованими текстами бути не може, але цікаво зіставити діаметральну протилежність поглядів). Жінка з Бату обстоює ідею задоволення (і наводить оригінальні аргументи, своєрідний текстологічний і культурологічний дискурс на рівні тої епохи), тоді як для ірландської поетеси смерть коханого чоловіка унеможливує навіть думку про щастя з іншим. Гормлайт не дарма порівнює себе з героїнею саги Дейдрре, яка не пережила смерті свого чоловіка і скінчила життя самогубством (*«Дейдрре за Уснеха дітьми / плакала – як я, сто діб. / Рвалося серце у грудях – / ченче, залиш Ньяллів гріб»* (розділ VIII, строфа 4) [2, 12]). Узагалі ж лірика Гормлайт настільки багатопланова і широка, що варта окремого дослідження.

Також цікава інша ірландська поетеса-аристократка – графиня Ізабель ні Мік Кайлін (Isibeul ní Mhic Cailín, XV ст.). Матеріалом аналізу став її вірш «Кохання – прикра хвороба» (“Mairg darab galag an grádh”) (див. додаток 1). Авторка – графиня Аргайлу (у західній Шотландії). Назва цього графства дослівно означає «східногельський». Мова, якою написаний вірш, ранньоновоірландська, а не шотландсько-гельська. Тип римування – ірландський, так звана «плетінка» [3, 1], відтворення якої в перекладі з гельських оригіналів успішно практикує Олена О'Лір («Прочанські пісні», 2006). Адресат поезії невідомий, але зі стилю зрозуміло, що це не абстрактні роздуми про почуття взагалі чи обігрування ситуації, а змалювання конкретного стану. (Переклад вірша наведено в додатку 1). Про цей текст (як й інші наведені кельтські) можна зробити такий висновок: гіпертрофовані пристрасті, які сьогодні сприймаються як аномальні, ірраціональні, – насправді витримані згідно з традиціями гельської літератури (і звідти ця тенденція перейшла до баладного стилю). (Тут беруться до уваги твори гойдельськими мовами і мовою скотс, а британська і галльська групи не розглядаються). Так, пристрасне кохання (давньоірл. *serc(c)*), на відміну від дружньої симпатії чи родинної поваги, кельти вважали душевною хворобою, тому в ірландських та ін. текстах, які дійшли до сьогодні, це почуття описується або як надзвичайне, пограничне, схоже на смерть, або як насланий пристрій (у випадку Мирхертах). Подібні мотиви є в скандинавській культурі. Звідси і аномальна поведінка героїв балад, причому найбільш виразно ці контрасти помітні саме в ірландських як найбільше базованих на давніх жанрах фольклорної поезії.

Важливе питання: наскільки вважати постать МС шотландською? Так, майбутня королева ще у Франції вивчила нижньошотландську мову (вочевидь, лалланс), якою потай

розмовляла у вузькому колі (проте на людях переходила на французьку) [4, 57], але виховання мала все одно романське, що створило МС культурний шок під час адаптації в Шотландії. Як пояснює її сучасний біограф Р. Грем: «Марія навряд чи змогла б назвати більше ніж два міста у Шотландії. Вона говорила нижньошотландським наріччям, однак це була таємна гра <...>. Вона уявлення не мала про релігійні та політичні розбіжності, що роздирали ту країну, якою вона мала керувати» [4, 112]. Незнання культури, в яку королева мала інтегруватися, стало однією з причин трагедії МС. Отже, контекст самої творчості МС французький, і саме через французьку мову (якою писала королева) МШ як постать була відкрита.

У вітчизняному контексті відомий переклад (або переспів) передсмертного сонета з умовною назвою «Остання пісня Марії Стюарт» Лесі Українці (спочатку поезія публікувалась як «Прощальна пісня Марії Стюарт»). Публікацію в «Зорі» 1888 р. поетеса супроводила приміткою: «Сонет сей написала славетна безталанниця Марі Стюарт, сидячи у темниці, 1586 р. <...> Чулая лебедина пісня Марії, зложена в таку хвилину, дивує ще більше штучною літературною формою сонета» [9, 401]. (Зауважимо, що нахил Лесі Українки до приміток і аналізу спричинює явище не просто коментаторства, а й наукової поезії та навіть теорії перекладу). Сам сонет був перекладений, вочевидь, із французької (бо цією мовою Марія Шотландська створювала вірші та кореспонденцію і була ученицею П'єра Ронсара [7, 82], крім того, про багато джерел Леся Українка вперше дізналася саме у французьких перекладах). Цікавий вибір поетеси саме цієї поезії для перекладу. МШ і в біографії, і в конкретному сонеті виступає як переможена постать (що становить антитезу індивідуальності та кредо самої Лесі Українки). Позиція переможеної королеви виявляється і в танатологічності вірша («**самої смерті прагну, більш нічого**» [9, 91]), і в гіперболізації власної меншовартості («...я без щастя-долі у житті сьому / Нічого доброго зробить не мала сили» [9, 91]). У сонеті МШ наголошує на тому, що не претендує на владу (вочевидь, адресатом виступає ЄА), і тут цікава самопрезентація ліричної героїні та авторки: у листуванні МС якраз доводила свої права на престол, навіть гостро критикуючи ЄА, а у поезіях постає як смиренна (чи вдавано смиренна) постать. (Облишмо ймовірність прийому маніпуляції, який монархія більше використовувала в листах, аніж у поезіях). Прикметний французький епіграф, що підкреслює самоприниження, вочевидь, – це вияв смирення в очах Господа: “*Que suis je, hélas!..*” («**О, що я take!**») [9, 91]. Проте також відомі історичні факти про визнання самою МС власного статусу і небажання її визнавати інше, наприклад: в ув'язненні відома її заява перед судом про те, що англійці вбивали своїх монархів, і не варто дивуватися, чому вони виявляють жорсткість до неї, бо ж вона походить із королів [4, 366]. У цьому плані показовий «Сонет-моління» (також створений в ув'язненні), з англійської перекладений М. Стріхою. У цьому творі також помітні релігійне почуття і контраст зовнішнього переконання жертви (монархині) в незаконності її права взагалі та права на буття перед собою, чистоти перед собою. Показові уривки, в яких виділено ключові концепти: «**Гнів Божий не вгамує кров офірна... / Але душа Тобі, мій Боже, вірна, / Нехай перебує в милості й добрі... / Єдина жертва, що для Тебе любя – / Нічні та денні молитви святі, / Смиренна вірність, плоть у чистоті. / О Всемогутній, хай повік сугубо / Твої дари у серці потаю, / Тим славу й честь підносячи Твою**» [7, 82].

Високий статус королеви та її діяльнісна функція, певно, привабили Лесю Українку (яку взагалі цікавили аристократія, династії та «вік лицарства»), як і доступність французької мови (англійську письменниця в той час ще не вивчала, та й сама поезія ЄА не була знана широким колам). Можливо, якби поетеса ознайомила з більш-менш об'єктивними джерелами, то її зацікавила б постать ЄА. Але тоді доступу до такої інформації не було. Не можна забувати і про негативний імідж (кажучи сучасною мовою) ЄА, створюваний самою МС і пізнішими письменниками (зокрема, О. Дюма-батьком). Натомість МС у мистецтві представляли як невинну жертву (наприклад, драма Ф. Шиллера). Отже, тут постає виразний суб'єктивізм.

Обрання монаршою особою форми сонета насправді пояснюється вихованням МШ і загальною тенденцією тодішньої літератури. До того ж, канонічні форми (а особливо сонет) дисциплінують мислення, тому обиралися для висловлення найвищого (часто пограничного) емоційного стану.

В Англії першою письменницею вважається Амелія Бассано Ланьє (A(e)melia Bassano Lanier), яку сьогодні називають авторкою приписуваних В. Шекспірові творів⁴ [11, 65–77]; саме вона була найперша жінка, яка опублікувала збірку своїх поезій; іншою претенденткою на звання «барда» називають графиню Мері Пембрук (Mary Herbert, Countess of Pembroke, 1561–1621). Але наскільки факт про «пальму першості» видання жінкою точний? Якщо брати більш ранній час, то як поетеси вирізняються жінки-пуританки. Прикладом може бути мачуха ЄА – шоста і остання дружина Генріха VIII, дуже освічена і прогресивна на свій час Катерина (Катрін) Парр (Pepp, Katherine Parr, сучасн. Catherine Parr, бл. 1512–1548), чиєму перу належить низка релігійних творів. Катерина Парр (далі – КП) була зацікавлена в реформованій вірі, за що знайшла ворогів у консервативному оточенні двору і навіть серед дворян (спалена 1546 р. як еретичка Енн Еск'ю (Anne Askew) та була особистим ворогом королеви і її почту [12]). Світогляд КП був протестантським, але без сектантських впливів, уже поширених у той час. Цілком вірогідно, що прогресивна вихователька впливала на майбутню королеву ЄА і в освіті (знаючи французьку мову і філософію та прищепивши цей нахил пасербиці), і у формуванні релігійного світогляду. Як протестантку Єлизавету не сприйме її сестра Марія Кривава. Так само, як католичку реформатська Шотландія не сприйме МС.

Але у цьому разі більший інтерес становить світська лірика. Тому для порівняння з поезіями МШ цікаво задіяти вибрані вірші ЄА: цю королеву можна вважати якщо не найпершою англійською поетесою, то однією з перших; до того ж, творчість обох поетес-сучасниць демонструє лідерську позицію і навіть змагання в політиці й мистецтві. Вірші Єлизавета почала складати, ще будучи принцесою. Відомо, що в 1554 р., після вступу на престол Марії I Тюдор Кривавої (коронувалась у 1553 р.), Єлизавету ув'язнили в Тауері, а потім прирекли на заслання в маєток Вудсток (графство Оксфордшир). «Незаконнонароджену» принцесу підозрювали у змові проти королеви Марії, хоча оточення Єлизавети присягалось, що королівська сестра нічого не знала про змову. (Таким чином, майбутня королева опинилась у ситуації, до якої пізніше потрапить її шотландська кузина). В ув'язненні та на засланні писати листів принцесі не дозволялося, а книги їй привозили лише за строго визначеним переліком. Проте Єлизавета не полишала інтелектуальної праці: відомо, що коли в принцеси спитали про її бажання, вона попросила саме книги і надати їй можливість зайнятися художніми перекладами. У 1558 р. Марія вмерла. Єлизавету коронували у 1559 р.

Вірші Єлизавети написані не латиною, а англійською (точніше, староанглійською – у варіанті її епохи) мовою. Вочевидь, королева писала їх для себе. Прикметно, що саме елизаветинська доба вважається точкою відліку формування сучасної літературної англійської мови, хоча, звичайно, шекспірівський стиль стоїть далеко від теперішньої лексики і фонетики. Єлизавета оновила лексичний запас англійської мови: у віршах королеви подекуди помітне наслідування французьких висловів, яке, однак, не можна вважати сліпим калькуванням. Також вдалі авторські вислови додають цій поезії індивідуальності [5, 1–2].

Обстоювання своїх прав проявляється вже в ранній ліриці Єлизавети, зокрема в умовному циклі, який британці називають «Вудстоцькі вірші» (“Woodstock Verses”). Наприклад, двовірш «Напис алмазом на вікні у маєтку Вудсток»: “*Much suspected by me, / Nothing proved can be*” («На мене підозрінь багато чуть – / Та жодного із них не доведуть») (Єлизавета I) [5, 2]. Форма наслідує віршовані максими, чия традиція йде від англосаксів (проте в давнину

⁴ Авторка висловлює вдячність перекладачці І. Гончаровій за вказане джерело.

поезія була не римованою, а алітераційною). У перекладі мікроконтекст – точна рима *te – be* (займенниково-дієслівна) замінена на дієслівну. Показовий підпис – «Єлизавета ув'язнена» (“Elizabeth the Prisoner”). Коли ж ЄА вже стала королевою, в її записах з'явилась інша дворядкова максима – «Виклик Фортуні» (“In Defiance of Fortune”): «*Не вір, що доля твоєю слабкість підкорила: / Скорить Фортуну лиш чесноти сила*» (Єлизавета I) [5, 2]. Обидва вірші позначені активною життєвою позицією і впевненістю ЄА у власній правоті. Інший аспект лірики ЄА – любовний. У цьому плані цікавий вірш «На від'їзд монсеньйора», адресатом якого, імовірно, був Франсуа де Валуа (герцог Алансонський), що гостював у королеви як претендент на її руку. 10 лютого 1582 р. він був уже у Фліссінгені (Нідерланди). Перша строфа вірша: «*Я горе не наважусь показать, / Люблю – ненависть удавати мушу; / Кажу – та не наважуся сказать, / Хоч я німа – слова заповнять душу. / Я є – мене нема; в мороз горю, / Себе зрелась, мовчання не зборю*» (Єлизавета I) [5, 3–4] (тут відчувається настроєвий відгомін Петрарки). Цей вірш і любовний, і державницький водночас, оскільки у ньому показані принципи дипломатії та відсутність права монарха на виявлення емоцій і навіть на правдиве їхнє визнання.

Таким чином, лірика як МС, так і ЄА виразно демонструє монарший спосіб мислення та водночас наполягання на власних правах – державних та індивідуальних. Їхня поезія позначена суб'єктивізмом, навіть підозрою ймовірних ворогів, крім того нестандартний емоційний зміст зашифровано у вишуканих канонічних формах. Як полемічний до сонетів і листів МС можна вважати вірш ЄА «Підозра майбутніх ворогів» (переклад у додатку 2). Тут антагоністка названа «дочкою розбрату» (“The daughter of debate”), і під такою назвою ввійшла в англomовну історію; між іншим, у своїх листах МС обзивала Єлизавету «незаконнонародженою». Узагалі Маріїні листи відзначаються грубістю, неприпустимою навіть для тодішньої епохи, коли обсценна лексика вживалась і при дворі.

Лірику ЄА (як і КП) можна назвати протестантською за своєю позицією (ураховуючи і віровизнання поетес): жінка має право на голос, на самореалізацію, причому творчість досить синонімічна проповіді (казанню) і навіть пророкуванню. Також це може бути викриванням (виявлюванням) жінкою чоловіка і взагалі чоловічого світу – недостатньо, на думку поетес, добродесних (в ЄА це навіть іронізування, висміювання: так, лорда Роберта Лестера-Дадлі вона у віршах називала «дурним мопсом» – “Ah, silly Pug, wert thou so sore afraid?”). (З літературних прикладів пуританської жінки нового типу, схильної до діяльності та проповідей, показові матінка Моз у романі В. Скотта «Пуритани» і Едіта в драматичній поемі Лесі Українки «У пущі»). Натомість у ліриці МС помітна католицька доктрина: жінка займає більш залежну від чоловіка позицію, а протест авторки переведений у дещо іншу площину, що, однак, не зменшує ролі творчої самореалізації монархині.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, проведений аналіз засвідчує такі результати:

- 1) уміння зв'язно висловлювати думки і володіння найскладнішою словесною формою були необхідним компонентом освіти і виховання аристократів – і чоловіків, і жінок;
- 2) поетична форма як саморепрезентація і навіть політичний маніфест часто мала основою усну традицію (у випадку кельтів);
- 3) дотримання поетичної традиції, але водночас виразне оригінальне мислення;
- 4) інтегрування в іншу культуру (МС); інший родовий простір (Гормлайт, ЄА);
- 5) поезія – форма реалізації, що доповнює основну діяльність (державну, просвітницьку тощо), причому ці дві течії є нерозривними (проаналізовані поетки не були ні вільними літераторами без основного заняття, ні ізольованими взагалі у «вежі зі слонової кістки»);
- 6) релігія виступає не обмежувальним чинником, а формою самоідентичності та самореалізації (Гормлайт, ЄА, МС);
- 7) спільні мотиви поезії жінок-лідерів: багатоаспектність і безпосередність емоцій, відсутність сентиментальності, заява права на владу і на власну індивідуальність; також це

доведення власного статусу (лідера або приватної особи в почуттях) у несприятливій ситуації, приклади: вигнання, ув'язнення, наклепи, обмовлення, шантаж (випадки Гормлайт, ЄА, МС).

Отже, основні концепти такої лірики: право, влада, любов, доведення і доказ, статус, страждання, боротьба. У лінгвістичному і перекладознавчому аспектах аналізована поезія (особливо кельтська) передбачає складне завдання, оскільки мікроконтекст компактний для перекладу українською мовою і вимагає знання давніх коренів.

Робота має перспективу продовження, оскільки наявний невикористаний багатий матеріал для проведення літературних паралелей (оригінальні тексти вимагають найпершого перекладу українською мовою).

Додаток 1. Графиня Ізабель ні Мік Кайлін (Isibeul ní Mhic Cailín). Mairg darab galar an grádh – «Кохання – прикра хвороба» (поетичний переклад О. Смольницької): «Любов – хвороби прикрий біль, / Зусиль, як мовлю будь-коли, / Кров у гризоті від розлук, / Цих мук – бо ми удвох були. / Любов моя – це не знання; / Як звернусь я? Чи дам одвіт? / Годинка разом – щастя в ній – / Мій в самоті буяє квіт. / Обранець мій – прийшла любов, / Яку я мов назвать не вмію; / В собі сховаю біль розлук, / Чи в сотнях мук я спопелю!» [3, 1].

(Виділені слова, які римуються всередині тексту. Також у вірші наявні алітерації).

Додаток 2. Єлизавета I Англійська Тюдор, «Підозра майбутніх ворогів» – “The Doubt of Future Foes”, між 1568 і 1571 рр. (поетичний переклад О. Смольницької): «Підозріваю ворогів, і це мене гнітить. / Слід уникати всіх пасток щодня і кожен мить. / І віроломство приплива, а вірності нема, / Тенета зіткані для всіх, для мудрості – пільма. / Хмарини прагнень в небесах затьмарюють думки, / І буде пізніше каяття лиш зливою ріки. / Надії парость, каяття коріння у думках – / Неплідна хитрість ворогів у пройдених роках. / Хоч засліпила зір пиха, і гордості печать – / Повинні ми збагнути це і зраду помічать. / Хай ворожнечу засіва ця розбрату дочка – / Вона мети не досягне, нікого не зляка. / Не кине котви звір чужий у нашому порту. / Держава наша подола зловтішників мету. / Мій меч іржавий, та йому я спокою не дам: / Смерть всім отруйним пагінцям, загибель ворогам» [5, 5].

«Звір чужий» – в оригіналі “foreign banished wight” (*wight* тут означає «створіння»). Вочевидь, мається на увазі Філіп II Іспанський, який сватався до Єлизавети. Відомо, що іспанський флот оголосив війну англійцям і голландцям як протестантам. За королівським наказом Непереможна (Велика і Найславетніша) Армада насувалася на Британію; вірш був написаний до того, як Армаду розгромили 8 серпня 1588 р.

Джерела та література

1. Блум Г. Західний канон: книги на тлі епох / Гарольд Блум ; [пер. з англ., під заг. ред. Р. Семківа]. – К. : Факт, 2007. – 720 с. – (Сер. «Висока полиця»).
2. Вибрані вірші ірландської королеви Гормлайт (X століття) / із середньоірландської формою оригіналу переклала О. Смольницька ; [автор. комп. набір]. – К., 2012–2013. – 16 с. – (З особистого архіву Ольги Смольницької).
3. Графиня Ізабель ні Мік Кайлін (Isibeul ní Mhic Cailín). Кохання – прикра хвороба – Mairg darab galar an grádh / [з ранньовікірландської формою оригіналу переклала О. Смольницька] // Середньовічна ірландська поезія (XV ст.) ; [автор. комп. набір]. – К., 2013. – 1 с. – (З особистого архіву Ольги Смольницької).
4. Грэм Р. Мария Стюарт / Родерик Грэм ; [пер. с англ. и вступ. ст. А. Ю. Серёгиной]. – М. : Молодая гвардия, 2010. – 396 с. – (Сер. «Жизнь замечательных людей»).
5. Єлизавета I Англійська Тюдор (1533–1603) / [передм., приміт. і пер. зі староангл. О. Смольницької] ; [автор. комп. набір]. – К., 2013. – 5 с. – (З особистого архіву Ольги Смольницької).
6. Кашникова И. В. Мария I Шотландская: биография и лирика (религиозный и гендерный аспекты) / И. В. Кашникова, М. А. Новикова, М. О. Стогний, С. Э. Трош // Культура народов Причерноморья : науч. журн. – 2013. – № 263, т. 1. – С. 155–161.
7. Стріха М. Улюблені переклади : поезії / М. В. Стріха. – К. : Укр. письм., 2015. – 724 с. – (Сер. “In corpora”).

8. Українка Леся. Камінний господар / Леся Українка // Українка Леся. Зібрання творів : у 12 т. Т. 6 : Драматичні твори (1911–1913). Переклади драматичних творів. – К. : Наук. думка, 1977. – С. 161.
9. Українка Леся. Остання пісня Марії Стюарт / Леся Українка // Українка Леся. Зібрання творів : у 12 т. Т. 1 : Поезії. – К. : Наук. думка, 1975. – С. 91, 401.
10. Alasdair Mhic Cholla Ghasda – Александер, син шляхетного Голли / із шотландсько-гельської формою оригіналу переклала О. Смольницька] ; [автор. комп. набір]. – К., 2016. – 3 с. – (З особистого архіву Ольги Смольницької).
11. Hudson J. Amelia Bassano Lanier: A New Paradigm / John Hudson // *Oxfordian*. – 2009. – Vol. XI. – P. 65–77.
12. Parr K. To Be Useful in All That I Do [Electronic resource] / Katherine Parr. – Access mode : <http://tudorhistory.org/parr/>.

References

1. Blum, Harold. 2007. *Zakhidnyi Kanon: knyhy na Tli Epokh*. Kyiv: Fakt.
2. Smolnytska, Olha, trans. 2012–2013. *Vybrani Virshi Irlandskoi Korolevy Gormlait (X stolittia)*. Z Osobystoho Arkhivu Olhy Smolnytskoi.
3. Smolnytska, Olha, trans. 2012–2013. “Mairg darab galar an grádh” – “Kokhannia – Prykra Khvoroba” of Isibeul ní Mhic Cailín. *Serednovichna Irlandska Poeziia (XV stolittia)*. Z Osobystoho Arkhivu Olhy Smolnytskoi.
4. Grem, Roderik and Seriogina, A. Yu., trans. 2010. *Mariia Stuart*. Moskva: Molodaia Gvardiia.
5. Smolnytska, Olha, trans. 2013. *Yelizaveta I Anhkiska Tiudor (1533–1603)*. Kyiv. Z Osobystoho Arkhivu Olhy Smolnytskoi.
6. Kashnikova, I. V., and Novikova, M. A., and Stognii, M. O., and Trosh, S. E. 2013. “Mariia I Shotlandskaia: Biografiia i Lirika (Religiozni i Gendernyi Aspekty)”. *Kultura Narodov Prichernomoriia*, 263 (1): 155–161.
7. Strikha, M. V. 2015. *Uliubleni Pereklady: Poezii*. Kyiv: Ukrainnyi Pysmennyk.
8. Ukrainka, Lesia. 1977. “Kaminni Hospodar”. *Zibrannia Tvoriv u 12 Tomakh. Tom 6: Dramatychni Tvory (1911–1913). Pereklady Dramatychnykh Tvoriv*, 161. Kyiv: Naukova Dumka.
9. Ukrainka, Lesia. 1975. “Ostannia Pisia Marii Stiuart”. *Zibrannia Tvoriv u 12 Tomakh. Tom 1: Poezii*, 91, 401. Kyiv: Naukova Dumka.
10. Smolnytska, Olha, trans. 2016. “Alasdair Mhic Cholla Ghasda” – “Aleksander, syn shlyakhetnoho Holly”. Z Osobystoho Arkhivu Olhy Smolnytskoi.
11. Hudson, John. 2009. “Amelia Bassano Lanier: A New Paradigm”. *Oxfordian* XI: 65–77.
12. Parr, Katherine. “To Be Useful in All That I Do”. Last modified in April. <http://tudorhistory.org/parr/>.

Смольницька Ольга. Перевод концептов светской лирики избранных государственных деятелей Европы (X–XVI веков) (на материале англо- и гэльскоязычной поэзии). В контекстуальном срезе проанализированы мотивы и символы, общие для светской лирики государственных деятелей преимущественно Англии и Ирландии (X–XVI вв.). Осуществлен поэтологический, микроконтекстуальный, традуктологический и культурологический анализ. Впервые на украинский язык переведены избранные стихотворения Елизаветы I Тюдор, ирландских авторов-аристократок; изучен анонимный женский фольклор Шотландии. Сопоставлены основы лирики Елизаветы Английской и Марии Стюарт. Для выделения культурной преемственности сравнено лирику последней поэтессы с творчеством шотландских авторов на прикладном материале женских песен. С целью компаративного анализа исследованы проблемы гендерного равенства и отношения к браку на примере Женщины из Бата («Кентерберийские рассказы» Чосера) как показательной героини своего времени, лидера и талантливой рассказчицы, и сопоставлено с лирикой королевы Ирландии (Гормлайт) и Шотландии (Марии Стюарт). Приведен контекст ирландских скел, где героини обладают поэтическим талантом и правом на самовыражение. Статья носит теоретический и практический характер.

Ключевые слова: перевод, поэтесса, женщина-лидер, Елизавета Английская, Мария Стюарт, Гормлайт.

Smolnytska Olha. Translating the Concepts Expressed in Secular Lyrics by Selected Female European Government Leaders of the Tenth to Sixteenth Centuries (Using English and Gaelic Poetry as Source Material). From a contextual standpoint, an overview is given of the motifs and symbols which form the base of secular lyrics written by tenth- to sixteenth-century government leaders, especially of Britain and Ireland. The poetological, microcontextual, Translation Studies, cultural analysis is made. First of all, selected poems by Elizabeth I Tudor and medieval Irish female poets have been translated into Ukrainian, and anonymous female folk of Scotland is analyzed. The principles of lyrics by Elizabeth I of England and Mary Stuart are compared. Because of the isolation of cultural continuity the lyrics of the latter poet is compared with the work of Scottish female authors in female songs (“waulking songs”). By means of comparative analysis the problems of gender and the marriage relationship are illustrated by the person of The Wife of Bath (in the Middle English original – “A good wif was ther of biside bathe”) (“The Canterbury Tales” by Geoffrey Chaucer) as a typical heroine of her time, a leader and a talented narrator. Her view is compared to the lyrics of queens – those of Ireland (Gormlath) and Scotland (Mary Stuart). The context of Irish scels is given. The heroines of these scels have poetic talent and a right of self-expression. Some examples are: Deirdre, Sin, Scáthach,

Fe(i)delm, and real fili Liadaine. The character of Mary Stuart's poetry is analysed, as well as her pattern of governing. Her connection with the Celts is given; however, historical fact shows that the queen had Romance origins, rather than Scottish ones. One of the arguments for this thesis is the first Ukrainian translation of her sonnet (by Lesya Ukrainka, who, like others, knew about Mary of Scotland only through French sources). The article has theoretical and practical value.

Key words: translation, poet, female leader, Elizabeth I of England, Mary Stuart, Gormlaith.

УДК 811.133.1'367

Ольга Станіслав

СИНТАКСИЧНА КОГЕЗІЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ПАРАДИГМИ ЕПОХИ (НА МАТЕРІАЛІ «ПОТОКУ СВІДОМОСТІ» М. ПРУСТА)

Дослідження пропонує власний погляд на проблему синтаксичної когезійної зв'язності висловлення, тексту в сучасній французькій мові. На матеріалі фрагментів роману М. Пруста «У пошуках утраченого часу» доведено, що синтаксис потоку свідомості з його асоціативністю, хаотичністю, мисленневими стрибками, пограничною суб'єктивністю, розчленуванням синтаксичних структур та їх об'єднанням у суцільний «потік» водночас характеризується своєрідною когезійною зв'язністю. Спостережено, що у структурі потоку свідомості синтаксичні структури повсякчас оновлюються, набувають нових значень та форм вираження. Встановлено, що в потоці свідомості не експліцитні засоби та не імпліцитні способи когезії, що корелюють формально з частинами висловлення, відіграють ключову роль при зв'язуванні речень у цілісну структуру. Результати проведеної розвідки ствердили, що вирішальними при когезійному зв'язуванні речень у потоці свідомості є асоціативні системи образів. Обґрунтовано, що у французькій літературі «потіку свідомості» когезія перебуває на новому етапі динамічного розвитку. Аналіз матеріалу засвідчує, що синтаксична когезія в літературі модернізму (потіку свідомості зокрема) співвідноситься з такими принципами культурної парадигми, як інтуїція, алогізм, суб'єктивізм, асоціативність тощо.

Ключові слова: внутрішнє мовлення, потік свідомості, синтаксична когезія, образність, асоціативність, інтуїція.

Постановка наукової проблеми та її значення. Дослідження синтаксичної когезії (зв'язку речень у межах висловлення, тексту) представляє одне з важливих завдань сучасного мовознавства, лінгвістики тексту, комунікативного синтаксису, стилістичного аналізу або, оскільки уможливорює більш глибоке розуміння і внутрішньої структури висловлення, і тексту в цілому. Синтаксична сполучуваність – це зміст і форма всього синтаксису, відтак студіювання синтаксичних способів зв'язування (когезії) залишається значущим науковим та практичним питанням для дослідників.

Аналіз досліджень цієї публікації. Проблеми синтаксичної зв'язності постійно перебуває у центрі уваги і вітчизняних, і зарубіжних науковців. Питанням синтаксичного зв'язку присвятили свої наукові пошуки О. Андрієвська, О. Ахманова, Л. Ведіна, В. Гак, К. Долінін, Л. Ілія, О. Реферовська, О. Рочняк, Н. Шигаревська, Ch. Bally, F. Brunot, J. Damourette, J. Dubois, A. Martinet, A. Sauvageot, A. Séchehayе, R.-L. Wagner та багато інших. Попри вагомий напруження у цій царині, інтерес учених до вивчення синтаксису, особливостей його структури, засобів вираження, семантичного та прагматичного значення, графічного і просодичного оформлення не втрачає своєї актуальності.

Мета і завдання статті. Мета нашої розвідки – з'ясувати способи вираження та функціонування когезії в синтаксичній структурі внутрішнього монологу, зокрема в «потіці свідомості», який представляє модерністський напрям французької літератури ХХ століття та віддзеркалює принципи антицивілізаційної культурної парадигми. На нашу думку, аналіз когезійної зв'язності в літературі «потіку свідомості» представляє особливий інтерес,